

HES lisanslarıyla proje borsası oluşturuldu

İMO'dan hidroelektrik uyarısı

EMO Basın - İnşaat Mühendisleri Odası (İMO) Su Çalışma Grubu tarafından hazırlanan raporda, özellikle Karadeniz Bölgesi'nde yürütülen hidroelektrik santrali projelerinin, çevre ile uyumlu olmadığına dikkat çekilerek, bu projelerden üretilen enerjinin, "yenilenebilir enerji" kapsamında değerlendirilemeyeceği vurgulandı. Bölgede özel sektör tarafından uygulanan projelerde doğal hayatın sürdürülmesi için hayati önem taşıyan "can suyu" miktarlarının bile pazarlık konusu yapıldığına dikkat çekildi. Verilen hidroelektrik santrali lisanslarıyla "proje borsası" yaratıldığını kaydeden İMO, projelerin özel sektör ihtiyaçlarına göre rantta yönelik hazırlanmasına tepki gösterdi. İMO, iklim değişikliği nedeniyle su akım miktarlarının değiştiğinin göz ardı edilmesinin birçok projenin "ölü yatırıma" dönüşmesine yol açabileceği uyarısında bulunuldu.

İMO Su Çalışma Grubu tarafından hazırlanan Eylül 2008 tarihli raporda, 11 Eylül 2008 tarihi itibarı Devlet Su İşleri ve Elektrik İşleri Etüt İdaresi tarafından geliştirilen toplam 726 adet hidroelektrik santrali (HES) projesi bulunduğu kaydedildi. Diğer tüzel kişiler tarafından geliştirilen proje sayısının ise 1179 olduğu belirtilen raporda, toplamda 2 bine yakın projenin gündemde olduğu bildirildi.

Proje borsası oluştu

Söz konusu projelerle ilişkin Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun verdiği lisans sayısının ise 314' de kaldığı açıklanan raporda, lisans verilen projelerde de ilerleme sağlanmadığına dikkat çekildi. Raporda, "Lisans alan bu projelerin birçoğunda da herhangi bir gelişme kaydedilmemiş, satışa çıkartılarak lisans ticareti yapılmış, bu da ifade yerindeyse bir 'proje borsası' oluşmasına yol açmıştır" denildi.

Hidroelektrik santrali projelerinin özel sektörün ihtiyaçları ön planda tutularak hazırlandığına dikkat çekilen raporda, "Siyasi iktidar genel ekonomik ve politik yaklaşımına uygun olarak HES'ler üzerinden rant elde etmeye çalışsan, kendisini beş-on senede amorti edecek, işletmeleri neredeyse yarım yüzyıl hiçbir masraf yapmadan çalıştıracak projeleri öne çıkartmaktadır" denildi.

Ölü yatırım uyarısı

Küresel ısınmanın ve kuraklığın etkisini daha fazla hissettirdiği bu dönemde geçmiş yıllarda elde edilen su akım gözlemlerine dayanarak yapılan projelerin yeniden ele alınması gerektiği belirtilen raporda, "Projelendirilmesinde geçmiş yılların akımlarının kullanıldığı HES'lerin ölü yatırıma dönüşmemesi, kamu denetimini zorunlu hale getirmektedir" denildi.

ana kadar yapılan uygulamalarda can suyunun tayini ile ilgili herhangi bir mevzuat ve standart mevcut değildir. Örneğin 25 metreküp/saniye debisi olan İkizdere'de ortalama 200 litre/saniye can suyu verilirken, debisi 5 metreküp/saniye olan İkizdere'nin debisinden 5 kat küçük olan Rüzgarlı Deresi'ne 150 metreküp/saniye can suyu verilebilmektedir. Oysaki Rüzgarlı Deresi'ne 330 metreküp/saniye can suyu verilmesi gerekmektedir."

için ÇED raporları istenmelidir."

HES inşaatları denetimsiz

İnşaat çalışmalarının kısa zamanda kamu denetimi altına alınması gerektiği ifade edilen raporda, inşaat çalışmalarına ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri şöyle sıralandı:

"-Örneğin dere yatağındaki balıkların yavruleme döneminde nehir akışının ters istikametinde yüzmelerini sağlayacak balık geçitleri HES

projelerinde ve şartnamelerinde zorunlu tutulmasına rağmen uygulanmamaktadır.

-HES'ler için dere suyunun alındığı; iletim kanalları yerine yapılabildiği ölçüde tünel yapılmalıdır. Çünkü iletim kanalları inşaatı yol yapımını zorunlu kılacaktır. Karadeniz Bölgesi gibi doğa güzelliği tartışılmaz bölgeler için iletim kanallarının kullanılması binlerce ağacın, doğal güzelliğin katline neden olacaktır.

-Herhangi bir kontrol ve denetime tabi olmayan HES'lerin kazı malzemeleri, dere yataklarına boşaltılmaktadır. Bu kazı malzemeleri altyapı çalışmalarında kullanılabilecekken dere yatağı boyunca yine çevrenin ve birçok ağacın zarar görmesine neden olmaktadır."

Karadeniz Bölgesi'nde özel sektör tarafından uygulanan projelerde doğal hayatın sürdürülmesi için hayati önem taşıyan "can suyu" miktarlarının bile pazarlık konusu yapıldığına dikkat çeken İMO, verilen hidroelektrik santrali lisanslarıyla "proje borsası" yaratıldığını belirtti.

Can suyu pazarlığı

Gündeme gelen 2 bin projenin 800'e yakın bölümünün Karadeniz Bölgesi'nde yer aldığına dikkat çekilen raporda, projeler kapsamında derelere bırakılması gereken "can suyu" konusuna dikkat çekilerek, şöyle denildi:

"Halen derelerin doğal hayatının devamını sağlayacak can suyu; derelere bırakılması gereken minimum su miktarı mevcut uygulamalarda kurak ve ıslak yılların yüzdesi olarak uygulanmaktadır. Ancak can suyunun tespiti özellikle küçük derelerde, dere ve mansap (akarsu ağzı) koşulları incelenerek karar verilirse oradaki doğal hayatın devamı, garanti altına alınabilir. Bu sebeple can suyu pazarlık konusu yapılmamalıdır. Öte yandan mevcut şekilde yüzde hesabı ile uygulansa bile can sularının hidroelektrik santral inşaatları bittikten sonra denetlenmesi ve kontrolünün yapılmasının şartları ortaya net olarak konulmadığından mümkün gözükmemektedir. Can suyunun kar hırsı ile azaltıldığı dönemlerde, bir de dere yatağına ulaşan evsel atıklar ile kirlenen dere yatağında, doğal hayatın devamı mümkün olamayacaktır. Şu

Lisans alan projelerden de ÇED istenmeli

Bölgede yürütülen projeler açısından Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporlarının hayati önem taşıdığına ve çoğu zaman bu raporların masa başında oluşturulduğuna dikkat çekilen raporda, şunlar belirtildi:

"ÇED raporları, HES kurulu gücüne bakılmaksızın tüm hidroelektrik santraller için istenmelidir. Şu ana kadar Türkiye'deki birçok hidroelektrik santralin kurulu gücü 50 megavatın altında olmasına rağmen ÇED raporları kurulu gücü 50 megavatın altında olan hidroelektrik santraller için istenmiyordu. 17 Temmuz 2008 tarihinde bu uygulama değişmiş kurulu gücü 0.5 ile 25 arası olan hidroelektrik santraller için ön ÇED raporu, kurulu gücü 25 megavatın üzerinde olan hidroelektrik santraller için de ÇED raporu istenmektedir. Ancak 17 Temmuz 2008 tarihine kadar neredeyse Türkiye'deki tüm nehirler için HES lisansı alındığı için yeni getirilen uygulama bir kandırma ibarettir. Bu nedenle lisans almış dahi olsalar tüm hidroelektrik santraller

Çevreye zararlı HES projeleri yenilenebilir sayılamaz

Doğaya zarar vermeyen projeler çerçevesinde üretilen enerjinin, yenilenebilir enerji olarak kabul edildiğine dikkat çekilen raporda şunlar kaydedildi:

"Türkiye'nin su potansiyeli ve bu hidroelektrik potansiyelin yüzde 36.5'inin kullanıldığı düşünüldüğünde hidroelektrik enerji, yenilenebilir enerji kaynağı olarak değerlendirilmelidir.

Bugün tüm dünyada HES'ler yenilenebilir enerji olarak kabul ve teşvik edilmekte, çevresiyle uyumlu ve barış içinde olmayan projelere teşvik kredileri verilmemekte, tesis işletme halinde olsa da, üretilen enerji yenilenebilir kapsamına alınmamaktadır. Tesisin yapımı ve işletmesi dikkate alınarak, kaynağa ve bu kaynaktan beslenen doğaya zarar vermeyen projeler çerçevesinde üretilen enerji, yenilenebilir olarak kabul edilmektedir.

Projelere sadece kilovat hesabı, yatırım-kar ilişkisi çerçevesinde bakılırsa, Artvin ve Rize örneğinde olduğu gibi peşkeşe, talana dönüşmesi kaçınılmazdır." ■